

ECATERINA KOGĂLNICEANU. DOSARUL DE SUCCESIUNE

S-a vorbit și s-a scris mult despre Mihail Kogălniceanu ca istoric, scriitor, om politic și de stat, colecționar de artă și militant pentru păstrarea, conservarea și restaurarea monumentelor istorice.

S-a scris, poate mai puțin, despre familia lui. Arhivele și bibliotecile păstrează numeroase documente care pot aduce un plus de informații, chiar dacă de o importanță și de un interes mai mic, dar ele pot întregi portretul unei familii.

Astfel de documente vor fi prezentate în acest articol, și anume: dosarul de succesiune al soției lui Mihail Kogălniceanu, Ecaterina (Catinca), născută Jora, dosar întocmit după moartea ei, survenită la 22 noiembrie 1907¹.

Se cunoaște că Mihail Kogălniceanu, grav bolnav de mai multă vreme, la 7 iunie 1889 împarte averea sa între copii: Constantin, Lucia, Ion și Vasile², împărțire repetată, în mare, și în testamentul său din iunie 1891³. Fiecare copil își avea partea sa, iar soția, împreună cu Vasile Pogor, urmau să fie executori ai testamentului. De asemenea, soția și fiica Lucia urmau să locuiască mai departe în casa părintească din strada Kogălniceanu, deși aceasta era lăsată prin testament, moștenire lui Mihail, nepot, fiul lui Ion. Conform procesului verbal de punere în posesie nr. 247 din anul 1895, imobilul avea următoarele vecinătăți: „la răsărit cu strada Kogălniceanu, la apus cu imobilul domnului Petru Palade, la fund cu imobilul domnului P. Poni și la față cu strada Palade”⁴.

După cum se știe, Mihail Kogălniceanu a murit la 20 iunie 1891. Peste un an moare și fiul său Ion. Catinca Kogălniceanu, afectată de această pierdere, cărora li se adaugă și moartea fiicei din prima sa căsătorie, Maria, căsătorită Hermeziu⁵ se îmbolnăvește.

1 Aflat la Arhivele Naționale Iași, fond *Tribunalul Iași, secția a-III-a*, dosar 65/1907. Toate datele din comunicare sunt din același dosar, pentru alte informații, sursele vor fi enumerate în notele următoare.

2 Al. Zub, *Mihail Kogălniceanu. Biobibliografie*, București, 1971, p. LXXVI.

3 Publicat în volumul *Documente*, ed. Gheorghe Ungureanu, D. Ivănescu, Virginia Isac, București, 1973, p. 273-279.

4 Arhivele Naționale Iași, fond *Tribunalul Iași, secția a-III-a*, dosar 65/1907, fila 33.

5 Când s-a căsătorit religios cu Mihail Kogălniceanu, la 10 noiembrie 1852 la biserica Buna Vestire din Iași, Catinca era văduva colonelului Iorgu Scorțescu și avea doi copii minori, Maria și Neculai. Maria moare în iunie 1899, fără urmași și Catinca Kogălniceanu rămâne moștenitoare pe o pătrime din averea mobilă și imobilă a fiicei sale. Această avere era compusă din: moșia Miclăușeni, comuna Corlățeni, plasa Coșula, județul Dorohoi; moșia Soroceni din comuna Gârbovești, plasa Târgului, județul Botoșani, casa din Iași de pe strada Paladi nr. 8, casa din Botoșani de pe strada Marchian și o vie la Copou. Catinca Kogălniceanu dăruiește partea ce i se cuvine din această avere, copiilor ei, Constantin, Vasile și Lucia, toți cu locuința în Iași, donație acceptată cu mulțumire de la “prea iubită noastră mamă”, care era bolnavă și se afla acum la via de la Copou, vie fostă Naum. Cf. Arhivele Naționale Iași, fond *Tribunalul*

Bolnavă era și în 1901, după cum informează un ziar ieșean⁶. Peste câțiva ani, în 1907, la 22 noiembrie, Catinca Kogălniceanu se stinge din viață.

Înmormântarea a avut loc la 24 noiembrie și a fost îngropată, alături de soțul ei, la cimitirul "Eternitate". Cortegiul a pornit din locuința sa din strada Kogălniceanu, casa părintească a lui Mihail Kogălniceanu, care acum era proprietatea ei⁷. Un car încărcat cu coroane (printre care una din partea Primăriei Iași, alta din partea Clubului liberal), era urmat de carul funebru tras de șase cai și de familie: fi Constantin și Vasile, fiica Lucia Bogdan cu soțul Leon Bogdan, nepoți, nepoate și alte rude. În cortegiul se afla și Petru Poni, vecin cu casa Kogălniceanu, Gheorghe Săndulescu, Leon Bogdan, Cănanău, Liteanu, Gondenthal, avocatul familiei, maiorul Scorțescu și mulți alții. Scriitorul și omul politic Nicolae Gane a rostit o emoționantă cuvântare, elogiind pe Mihail Kogălniceanu și arătând cât de regretată este moartea soției lui „nobilă femeie Catinca Kogălniceanu, care timp de o jumătate de veac a ajutat pe soțul ei”. De la locuința defunctei și până la cimitir, felinarele erau aprinse și cernite. Telegrama de condoleanțe au trimis primul-ministru D. A. Sturza și Ion I. C. Brătianu, iar din partea regelui Carol I, mareșalul curții, Mavrocordat⁸.

După înmormântare s-a trecut, conform legii, la inventarierea și evaluarea averii defunctei, în vederea succesiunii. Tribunalul a dispus mai întâi sigilarea casei. Pentru ruperea sigiliilor trebuiau să fie de față toți moștenitorii. Au fost prezenți: Vasile Kogălniceanu, fiul, Dumitru Miculescu în calitate de procurator al soției sale Adela, fosta soție a lui Ion Kogălniceanu și de tutore al copiilor minori ai acestuia, Lucia și Mihai, Constantin Crupenschi, procurator al Luciei Kogălniceanu, căsătorită Bogdan⁹ și Neculai Crupenschi. A lipsit Constantin Kogălniceanu, fiul cel mai mare, care se afla la Cernăuți, atunci în imperiul austro-ungar, în calitate de consul al României. Din această cauză sigiliile nu au fost ridicate, inventarierea și evaluarea s-a anulat, paza casei fiind lăsată în grija slujnicei Adela Vasiliu. Lui Constantin Kogălniceanu i s-a făcut chemare de către tribunal, arătându-i-se că în caz de neprezentare, inventarierea se va face în lipsa sa.

Inventarierea și evaluarea s-a făcut în luna decembrie 1907, de către Th. Mavromati, numit de tribunal. Averele mobile au fost evaluate la 8840 lei. În ceea ce privește lucrurile din casă, din cele 113 numere din inventar (canapele, oglinzi, mese, comode, paturi, dulapuri, covoare, perdele), de reținut sunt: o copie după Murillo, tablou mare, un tablou mic reprezentând pe copiii regelui Eduard, patru tablouri reprezentând triumful lui Băhus, trei icoane îmbrăcate în argint, o candelă de argint, vase de porțelan cu pictură japoneză, o consolă în stil japonez, patru ceasuri, un serviciu de masă pentru 24 persoane, "în argint", cu inițialele Gh. C., un serviciu de masă, incomplet, cu inițialele C.K. ș.a (vezi Anexa 1: inventar).

Casa avea în corpul principal, cum are și acum, nouă odăi și două antrete, iar la subsol, trei odăi, două camere și un gherghir. În anul 1907, în curte se aflau: bucătăria, spălătoria, odăi pentru slujitori, un hambar, pivniță, grajd, "droșcărie cu odae pentru vizitii", fântână cu apă bună, poieți pentru păsări, pomi roditori și un chioșc. (vezi și Anexa 2: raport de expertiză).

Iași, secția a-III-a, autentice, act. nr. 2507/1899, luna iunie.

6 *Evenimentul*, 1901, nr. 223, p.1.

7 Arhivele Naționale Iași, fond *Primăria municipiului Iași*, dosar 65/1907 f. 28-29

8 *Adevărul*, București, nr. 6557 din 25 noiembrie 1907, p.3.

9 Despre soțul ei, Leon Bogdan, v. Rudolf Suțu, *Iașii de odinioară*, vol.II, Iași, 1928, p.48-49.

Lichidarea succesiunii a durat cațiva ani. În 1912 Lucia Kogălniceanu Bogdan declară apel împotriva hotărârii Tribunalului Iași de scoatere în vânzare, pentru indiviziune, a casei părintești¹⁰.

În cele din urmă, prin sentința civilă nr. 74 din 29 noiembrie 1913, casa este adjudecată de către Tribunalul Județului Iași, secția a III a, Luciei Bogdan, reprezentată de avocatul Lascăr Rosetti, ea locuind acum la Piatra Neamț¹¹. Mai târziu, printre cei care și-au manifestat dorința de a cumpăra imobilul se va număra și Senatul Universității din Iași, pentru un cămin studențesc¹². Lucia Bogdan va vinde însă imobilul către Societatea „Ocrotirea orfanilor de război” pentru suma de „una sută șase zeci mii lei” (160 000 lei).

Un istoric al casei a fost întocmit de juristul Gheorghe Băileanu, cel care, după ultimul război, s-a îngrijit de repararea și păstrarea casei și care a făcut demersuri pentru ca să devină casă memorială¹³.

Din ceea ce a fost cândva această casă și din cei care au însușețit-o, încetul cu încetul, nu mai rămâne decât o vagă amintire. Recent restaurată, casa este agreată de modernismul clădirii imense care se construiește mult prea aproape de ea și care a ucis ceea ce însemna natură, liniște, romantism și amintirea altor vremuri.

ANEXA I

INVENTAR. DE AVEREA MOBILĂ AFLATĂ PE URMA DEFUNCTEI ECATERINA COGĂLNICEANU DIN IAȘI STRADA COGĂLNICEANU NR.11

1. Un baiu negru cu bronz și porțelan pe o ușă cu trei sertare, de lemn de păr.	
2. O canapea cu iută vechi	10
3. O canapea îmbrăcată cu pluș vechi	15
4. O oglindă cu consolă dorată	200
5. O oglindă mică cu ramă dorată	50
6. O oglindă rama dorată aceeași mărime	50
7. Un tablou mare rama dorată reprezentând o femeie	200
8. Idem - un tablou mic reprezentând copii regelui Eduard	160
9. O taburică mică din lemn cu patru picioare	5
10. Două tablouri mici	30
11. Două tricheluri	30
12. Trei bombonieri cu capac de sticlă și pereții de bronz, iar a treia de sticlă	20
13. Două vase pentru flori de porțelan, cu email, pictură japoneză	40
14. Un bahiu cu bronz încrustat, placă de marmoră cu opt sertare, lemn de păr	200

¹⁰ *Opinia*, an 1912, nr. 1518, p. 3, col 2.

¹¹ Arhivele Naționale Iași, fond Primăria municipiului Iași, dosar 65/1907, f. 42.

¹² Ibidem, nr. 1619, p.3, col. 3.

¹³ Gheorghe Băileanu, *Casa Kogălniceanu. Istorical unui monument*, Iași, 1969.

15. Patru perdele vechi uzate de mătase	40
16. O casetă mică de oțel cu 6 lei 80 bani în ea, argint și pitaci de nichel, caseta	10
17. O taburetă de lemn negru	10
18. O măsuță de lemn de stejar cu trei picioare	30
19. O măsuță de lemn negru cu placă de marmoră	30
20. O taburică de lemn de tei lucrat de mână	20
21. O comodă mică în stil japonez uzată și veche	3
22. Două șifonere cu oglindă, una de stejar și una de nuc american	300
23. Un crivat de mahon	150
24. O taburetă cu trei picioare de lemn dorat îmbrăcat cu pluș vechi	5
25. O măsuță de noapte de lemn îmbrăcată cu pluș	5
26. Un dulăpaș mic cu șase sertare lemn de tei ornată cu bronz	10
27. Două casete mici de bronz vechi	4
28. Un ceas de bronz în formă de glob	40
29. Două statuete de faianță	3
30. Un ecran de lemn negru	20
31. O măsuță imitând lemnul de bambus	15
32. Două scaune de lemn dosat	2
33. Două oglinzi medalion cu ramele dosate	150
34. O dormeză îmbrăcată cu iută.vechi	20
35. (2) lămpi două cu câte nouă tricheluri una de porțelan și alta idem suspendate 30	
36. Trei scaune de lemn dorat fantezii - vechi	30
37. Două scaune lungi	20
38. O măsuță de lemn de păr ornamentată cu bronz	40
39. O etajeră de lemn mică	5
40. un forel îmbrăcat în pluș	10
41. două scoarțe vechi	20
42. trei covorașe mici vechi și uzate	15
43. o candilă de argint	10
44. o șifoneră mică cu oglindă	50
45. o șifoneră de tablă cu oglindă	20
46. o canapea cu partu scaune lemn de nuc îmbrăcate cu gips roșu, vechi în stare proastă	50
47. un ceas mic pentru masă imitație de bronz	100
48. un paravan de tablă cu pânză	10
49. o măsuță de lemn de roze cuincrustație de bronz vechi	100
50. o statueta de porțelan	5
51. un ceas american de lemn	60
52. un lavoar de lemn uzat	20
53. o jardineră de porțelan albastru	5

54. un servici de masă de argint cu marca GhiC pentru 24 persoane	300
55. o casetă de fier mică portativă	40
56. o mesuță de lemn negru	5
57. un trichel de bronz pentru patru lumânări	20
58. două sfeșnice de cristal	3
59. patru tablouri mici cu rame de lemn	4
60. trei perdele de iută	24
61. șapte figurine de fildeși	120
62. un lighian de alamă	10
63. trei icoane una mare și două mici îmbrăcate cu argint	neevaluate
ÎN SALON	
64. două oglinzi mari cu consolă dorate, plăci de marmoră	500
65. două tablouri mari reprezentând unul Capul lui Murilo(copie) și altul o femeie	1500
66. două tablouri mai mici reprezentând două peisaje	1200
67. opt scaune fantezie	56
68. șase covoare uzate	60
69. două tablouri mici de hârtie	10
70. o brațeletă de aur	60
71. două broșe de aur	50
72. un lănuțel de sârmă de aur pentru doamne	100
73. șase perdele pânză țărănească	120
74. șase covoare de pluș pe perete. Vechi	120
ÎN ODAIA DIN DREAPTA SALONULUI	
75. două medalioane oglinzi dosate	200
76. trei canapele și zece scaune îmbrăcate cu iută	150
77. două mesuțe de marmoră	30
78. o lampă cu suport	40
79. un policandru din bronz pentru 12 lumânări	250
80. o canapeluță mai mică veche uzată	15
81. patru mesuțe mici	80
82. un dulăpaș de lemn negru sculptat	100
83. un ceas de bronz și două sfeșnice	150
84. o oglindă de pereze pe picioare	40
85. trei lămpi cu picioare vechi stricate	30
86. un ecran de fier cu sticle colorate	40
87. patru perdele de rips cu galerii vechi...	40
88. un tablou reprezentând un compozitor	30
89. o canapeluță mică îmbrăcată cu pluș	10
90. un scaun lung	15

91. trei covoare , unul mare, două mai mici	90
ÎN ANTRET	
92. două mesuțe mici cu plăci de marmoră	40
93. una mesuță de lemn de mahon	20
94. șase scaune două cu piele și patru cu paie	24
95. patru tablouri reprezentând triumful lui Bacus	8
96. idem alte patru	8
97. o lampă mică suspendată	5
98. șase perdele de pînă, vechi, cu galerii	18
99. un serviciu d masă(fărfurii) nu complet cu inițialele CK	20
100. un paravan de lemn	4
ÎN ODAIA DIN DREAPTA ANTRETULUI	
101. un lavoariu din lemn	30
102. o canapea îmbrăcată cu iută,veche	10
103. o dormeză ne îmbrăcată	10
104. două candelabre de bronz câte trei lumânări	20
105. două sfeșnice idem	10
106. o mesuță de lemn, veche	4
ÎN ODAIA DIN STÂNGA ANTRETULUI	
107. o lampă suspendată, mică, proastă	3
108. două dulapuri de lemn vachi	30
109. idem alt dulap	10
110 o sobă sistem vulcan	120
111. o masă rotundă de srejar	30
112. o masă de lemn, veche	15
TOTAL	8 848 LEI

ÎN GHERGHIR

113. câteva lăzi vechi, cadre vechi, stricate, tinichele vechi și sticle fără valoare

Drept care sau format prezentul inventar

ANEXA 2
RAPORT DE EXPERTIZĂ

Subscrisul Th. Mavromaty avocat din Iași numit expert de către D-nul judecător supleant al Trib. Iași S. III-a prin procesul verbal din 27 Noiembrie 1907, spre a evalua averea de succesiune rămasă pe urma defunctei Ecaterina Cogălniceanu, după ce am depus jurământul cerut de lege; în ziua de 12 Decembrie 1907, am procedat la lucrarea cu care am fost însărcinat.

După evaluarea averii mobile care se urcă la suma de 8 848 lei, cum se vede în inventarul aflat la dosar, lucrare care am făcut-o chiar în acea zi, urmând a evalua și imobilul rămas de succesiune, în trei zile consecutive am cercetat rolurile percepției de impunere a aceluia imobil, am cercetat toate încăperile și atenanșele imobilului precum și întinderea terenului, după cum urmează:

Imobilul din Iasi desp. a III a strada Cogălniceanu nr. 11 corpul principal se compune din: 9 (nouă) odăi de locuit pentru stăpâni, 2 (două) antrete unul principal și unul de serviciu. Subsolvul cuprinde trei odăi, două camere și un gherghir.

Sub același acoperământ în dreapta alipit de corpul principal al clădirii este latrina cu trei cabine două sus și una jos. Construcția de cărămidă, temelia de piatră, acoperișul de tablă.

Tot în dreapta la o mică depărtare se află o bucătărie, o spălătorie și trei odăi de locuit sub același acoperământ de tablă. Construcția de cărămidă.

În mijlocul curții se mai află două odăi și o bucătărie de vălătuci acoperite cu șindrilă. În fundul curții este un hambar de scânduri acoperit cu tablă și sub același acoperământ pivnița cu o singură hrubă capacitate de 3-4 vase.

La extremitatea opusă clădirii se găsește un grajd, o bivolarie, o droșcărie și una odae pentru vizitiu, toate de zid, sub același acoperiș de tablă.

Una fântână cu apă bună.

Trei poeți de scânduri vechi pentru păsări.